»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Браника« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

# БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:
За Угарску: Србију, Црну Гор у друге стране држ.
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт » К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 79. У Новом Саду, у недељу 12. (25.) априла 1909. Година XXV.

## Наша култура, наше задужбине.

У овом по нас Србе овде кобном времену, где се читав српски народ сумњичи, где се наше и културне и привредне установе доводе у везу са „велеиздајом“ па се чак и назив Србина сматра за неку нелојалност, као што то доказује фамозни и жалосни процес у Загребу — у том кобном времену ваља мало да размислимо, како да бранимо, како да утврђујемо своју српску културу, па шта нам у томе могу помоћи наше српске задужбине.

Не само на политичком, већ и на културном пољу, наш се положај неизмерно променио на горе. Нашим културним, нашим просветним, нашим привредним тежњама нису се пре чиниле запреке, нити се когод сумњичио због свога србинства, због свога србовања. Пре скоро седамдесет година орила се свуда, и у Угарској и у Хрватској, Суботићева песма: „Ја сам Србин, српски син....“ па она његова: „Ја сам млада Српкиња....“ А позната је и она стара српска песма од пре осамдесет и више година, где Срби у Србији за Угарску веле: посестрима Венгрија. Свему томе никад није било замерке. Данас, ако когод од нас Срба оде у Београд, па ако когод запева српску песму, то по становишту загребачкога суда већ мирише на „велеиздају“.

Но могло би се рећи, да оно, што данас бива против Срба у Хрватској, не може бити меродавно за положај српскога народа. У Угарској бар је повољнији положај.

Већега удара за културни развитак српскога народа није могло бити, него што су познати Апоњијеви школски закони. Наравно, пошто ти закони данас имају правомоћност санкцијонисаних закона, то их мора извршавати сваки држављанин Угарске, па није ни саветно, много писати против тих закона. Али је ипак слободно установити чињеницу: да ти школски закони не иду у прилог немађарским народима Угарске.

Ми овде много говоримо о дужности потпоре наших српских школа. Наши радикали подигли су читаву галаму те удесили читаве славопоје, како они и њихов саборски одбор имају ту велику заслугу за српску културу, што су испословали манастирску уредбу, па ће од прихода манастирских земаља утецати силне хиљаде, које ће се употребити за потпору и умножење српских школа. Али како ће бити онда, кад се приходи од манастирских земаља буду употребили истина за школе, али не за српске школе, или бар не за онакве српске школе, као што их желе српски народ, да би могао одржати своје народно биће и развити српску културу, а то је све немогуће по најновијим школским законима. Кад се градили ти закони, онда се радикалски посланици, по сведоџби мађарских новина, нису опирали тим законима, само да се не замере „безусловној благонаклоности“. Сада пак бацају народу песак у очи, као да приходи манастирских земаља, према Апоњијевим школским законима, могу унапредити српске школе и српску културу. У том баш лежи та жалосна појава, да се све оно, што се прикупља из разних установа, из разних задужбина за српску просвету, може окренути против српске просвете, против српске културе.

Српски народ у овим крајевима врло је дарежљив са својим задужбинама за српску просвету.

У старије доба српски је народ градио велике и знамените задужбине са српским манастирима, и то у смеру, да се православна вера и српска народност утврди и унапреди. Ти српски манастири и данас служе тому, да се утврђује и унапређује православна вера и српска народност. Кад се српски народ о слави скупи око којега свога манастира, он се сећа своје славне прошлости, сећа се свога културнога народнога јединства, утврђује се у својој вери и у својој народности.

Но течајем времена ово није било доста: да се утврди и унапреди српска народност. Ваљало је утврђивати и унапређивати српску просвету, српску културу. Па ту су поникле многе задужбине са стипендијама и за књижевне сврхе. Дивна је то била појава, да су пре осамдесет и више година српски трговци уза саучешће само малена броја српских књижевника основали Српску Матицу у Пешти. Величанствена је појава и фундација Саве Текелије.

Наскоро су дошле једна за другом разне фундације. Напослетку је оснивање разних српских стипендија постало једна од амбиција у српском народу. И са овом се амбицијом могао поносити српски народ. Но та амбиција, то частољубље узело је на себе неко ненаравно, неко болесно обележје.

Штедело се и цимрисало се, само да се когод прослави као фундатор, као добротвор, па се заборавило на шири фамилијарни круг, као да се у том фамилијарном кругу није могло користити Српству, ако би се васпитали честити, материјално независни Срби. При том је надошла и она појава, да се чиниле фундације, да се покрије и забашури много пута сумњив поступак при сабирању иметка, при којем је поступку страдао и многи Србин.

С друге стране показала се појава, да многи сиромашан ратар, занатлија, па и трговац, уздајући се у многе српске стипендије, своју децу није упутио на другу страну, да себи створе независни расположај, већ је хтео, да му син буде „господин“, не слутећи, да би му син као „господин“ могао доћи у положај, да мора да ради против Српства.

Ми данас имамо доста велик број задужбина за стипендије. Ово не треба жалити, шта више треба желети, да их буде што више. И у Матици Српској и код саборскога одбора долазе молбенице за стипендије, па се човеку срце пара, кад види, да су многи једнако изврсни ђаци, а при том једнако крајње сиромашни, те се не може свакој молбеници задоста учинити, јер је ограничен број за попуну стипендијских места. На сваки начин да би требало добротворима саветовати, да при оснивању својих задужбина пазе на то, да се не гомилају стипендије за исте струке, већ да има стипендија за разне струке, и то за струке, које су најпотребније српском народу.

Но најглавнија би била ствар, да се са задужбинама постигне једна важна посебна сврха, а то је; да се са стипендијама створе карактери у корист Српства.

Ми поред многих српских стипендиста, који су заиста користили Српству и на политичком и на културном пољу, имамо врло жалосна ис-

## ЛИСТАК.

### У ПРАГУ И ЧЕШКОЈ.

**Излет у Карлов-Тин (Karlstein).**

Од Стевана Радића.

(Наставак.)

Тако се брат Чех одушевљава за овај град и поноси се њиме, али има и чиме. Чесима је тај град као нама Раваница, Жича или Дечани. У њему се чувала чешка круна, државна архива, реликвије.

Уђосмо кроз капију у двориште, које већ беше пуно. Ту је наш вођа, учитељ Скала, читао из историје чешког народа одељак, који говори о овом граду. Спомиње се ту и српски цар Душан Силни, да је слао изасланство Карлу IV. Затим нас поздрави посланик аграрне странке овога краја, др. Ладислав Мелхуба, заносном беседом, истакнувши важност нашега рада у народу, а нарочито је бодрио чешке учитеље, напоменувши, да је сав народ, са својим посланицима, за њима и са њима.

За тим смо разгледали град. Најпре уђосмо у прво одељење, у којем је храм Богородице а где се пред олтаром често молио Богу Карло IV. За његово време била су у граду стално четири каноника, јер је Карло врло често боравио у граду, а радо долазио и у лов у његову околину. И Вацлав IV. је често долазио амо и овде боравио. Уз цркву се налази и ћелија, у којој је он пред причест по неколико дана постио и молио се Богу. За његово време многи су страни владари долазили овамо. После битке на Белој Гори однесена је одавде чешка краљевска круна, а град је после био запуштен и страдао. Године 1812. дао га је оправити цар Франц I. а године 1888. оправљен је поново те је данас као нов новцат.

Све су зграде међу собом спојене, иде се из једне у другу. Најзнаменитија је царска палата на два ката, 42 m. дугачка и 12 m. широка. Прва дворница је т. зв. витешка дворница, у коју се скупљали витезови, када су хтели пред краља. Веле, да је била пуна знакова и разних записа, али су из те дворнице нестали, кад се оправљао град. На источној страни те дворнице је црквица св. Николе са скупоценим сликама и са кипом св. Николе, који је правио сам Карло IV. У другом кату су станови Карла IV. и Вацлава IV. Ту има четири велике дворнице, удешене баш краљевски. Ту је гостинска соба и дивно урешена дворница, у којој су била дочекана разна поклонства, са појединим сликама о истима. Ту је и дивно намештена краљева спаваћа соба. Ту су јако богата и скупоцена одела из XVI. века. Не зна човек, чему да се већма диви: да ли чврстој и дурашној материји или изради. До ових је соба̂ црква св. Марије, пуна фресколика из Старог и Новог Завета. Ту су и слике Карла IV. Једна са сином Вацлавом, а друга са царицом Аном. На олтару је лепа икона св. Катарине из XIV. столећа. Осим ове цркве има још и капела св. Катарине. Зидови су јој обложени аметистима, јасписима и рубинима. Тих драгих каменова има овде 1.132 комада! Пред олтаром је икона Богородице, сва у рубинима, а пред њом клечи Карло IV. са царицом Аном. Ту је још слика Николе Вурмсерма: „Крунисање краља Вацлава и његов погреб“, а и друге његове слике. Та је црквица заиста дивна. Ограђена је железном оградом. Свод је осликан безбројним звездама, сунцем и месецом. Са страхопоштовањем је Карло IV. улазио у ову црквицу. Увек је најпре скидао обућу те је улазио у њу бос. По оволико црквица̂ може се закључити, како су стари чешки краљеви били побожни и какав је велик уплив имало на њих свештенство и црква.

У засебној дворници је стајала круна чешких краљева. Сада су онде само неки знаци и старо оружје и одело. Сандук, у којем се хранили државни списи, још је овде, али су они пренесени у Праг. Кула̂, што већих, што мањих, има преко двадесет. Када се кроз ходнике попесмо на највишу у средини, указа нам се заиста јединствен изглед на целу околину. Уђосмо и у тамницу. Без ње није могао бити ни један град, па ни овај са оволиким црквицама. Пред њом црквица, у којој се окривљеник и оптуженик помолио Богу, очитао му свештеник молитву, те је испраћен овамо, да не види више сунца ни света. Чврста, гвоздена врата и дебели зидови ти казују, да одавде не може нико утећи. Један од ондашњих чешких првака одлежао је овде пуних тридесет година. По зидовима је исписао многе мудре реченице пословице, али данас се већ тешко читају. Испод тамнице је бездна, у којој су нестајали они, који су осуђени на смрт па су погубљени.

Под једним је сводом бунар 76 m. дубок. Треба десет минута, док кабао дође до воде.

Када се Чех растаје са Карлштајном, онда говори, као што један пише: „О, Карлштајне! Не би ли се вратило теби старо краљевско доба, када си делио са достојанственим Храдчањима краљевско седиште! Ај, не би ли се вратило то доба чешком народу!“

(Наставиће се).

куства са српским стипендистама, који не само да нису користили, већ су у велико шкодили Српству, а ово за то, што се у њих није могла створити карактерност у корист Српства.

У нечем су томе крива и расположења у неким фундацијама. Многи фувдатори учине расположење, да молитељи за стипендију, иако немају способности, која се захтева, да се постигне стипендија, могу добити стипендију, ако су рођаци или ако припадају извесном крају или извесном месту. Ти онда могу бити најгори ђаци, могу бити најгоре бекрије, они се стипендијом изуче којекако, па у тих онда нема ни говора о каквој карактерности у корист Српства. Ти онда стоје на свакој услузи, па ма та услуга била и против Српства. Отуд се онда стварају „штребери“, отуд се ствара покварена интелигенција. Такве покварене интелигенције имамо ми данас у велику изобиљу, особито у извесној српској странци. Тиме не буди речено, да и изван стипендиста не може бити покварене интелигенције. Има и ту покварене интелигенције, али бар не потроши ону стипендију која је од фундатора основана у сасвим друге сврхе.

У данашњим нашим жалосним приликама, и на политичком и на културном пољу, ми своје народно биће, своју културу, своју просвету, можемо одржати и унапредити само тако, ако створимо карактерност у нашој интелигенцији. Док у српском народу има изобиља у „штроберима“, у покваренoј интелигенцији, дотле српски народ не ће моћи одолети оном притиску, који се на њ врши новим законодавством у Угарској у погледу несрпске културе, несрпске просвете. У данашњем нашем жалосном положају може наше народно биће, нашу српску културу, нашу српску просвету спасти само карактерност наше интелигенције.

=

## ПРЕВРАТ У ТУРСКОЈ.

Младотурска војска је пред Цариградом. Њен број је толики, а цариградски гарнизон тако је мален, да се може рећи, да Младотурци владају престоницом и да је султанов живот у њиховим рукама. Младотурцима се сви редом покоравају: прво влада, па цариградски гарнизон, на послетку и султан, који је издао приређиваче преврата и сав растројен чека своју судбину. Отпили су већ и ратни бродови, што чувају Цариград, а Јилдис не брани више нико; турски сабор пак, претворив се у народно веће, изрекао је, да је Абдул Хамид лишен престола.

Јуче је Абдул Хамид можда последњи пут ишао као султан на селамлик.

### Између Јилдиса и Сан-Стефана.

Заповедништво македонских трупа изјављује, да се са султаном воде преговори ради компромиса. Војска за сада дотле не ће ући у Цариград, док не буде сасвим способна за акцију. Цариградски гарнизон је 8. (21.) и 9. (22.) о. м. положио заклетву, да ће се официрима безусловно покоравати. Префект је већ предао кључ главне капије заповеднику опсадне војске. Међутим ће зготовити фетву, којом ће се султан лишити престола. Онда ће македонске трупе свечано ући у Цариград и саставиће се нова влада.

Цариградски извештач „Матена“ разговарао се је у Сан-Стефану са мајором Енвер-бејом, који је изјавио, да султан Абдул Хамид не ће даље владати. Његов останак на престолу значио би смрт отаџбине. Живот султанов ће поштедети, но на друго што не може рачунати.

Младотурски одбор захтева од владе, да испуни ова три услова: 1.) Султан гарантује устав. 2.) Испитаће се, у колико је султан крив због побуне војника. 3.) Све кривце ће издати Младотурцима.

Влада је усвојила те услове.

Султан је изјавио, да је вољан да се одрече престола под условом, ако султаном постане његов трећи син Бурхан Един ефендија.

### Народна скупштина у Сан-Стефану.

У Сан-Стефану се искупило 19 сенатора и 120 посланика. Под председништвом Сајид-паше решили су, да се султан збаци с престола.

### Султан издао приређиваче преврата.

Како „Courrier d' Orient“ јавља, султан је издао листу оних особа, које су приредиле преврат. Од 13 имена први је Шакир паша, султанов крилни ађутант. Даље су ту: контр-адмирал Сајид паша, коморник Емин паша, ризничар Илијас, евнух Надир ага, посланик Исмајил Ћемал, издавач „Низама“ Мурат, управник „Сербестија“ Мевлансаде, главни уредник „Икдама“ Али Ћемал и дервиш Ведели, управник „Вулкана“.

### Абдул Хамид болестан.

Из Цариграда јављају, да се је султан услед последњих догађаја поболео. Вели се, да је померио памећу.

### Војне операције.

Војска, која се налази пред престоницом, састоји се сада из 35 пешадијских батаљона, 15 ескадрона и 72 топа. Та војска је опколила Цариград не само са европске, него и са азијске стране.

Чује се, да ће поставити војнички суд, који ће главне издајице преким судом погубити. Стражу у Јилдис-Ћошку ће сасвим укинути. Султан је изјавио, да јилдиске трупе не ће ни почети ни примити борбу.

### Арнаути против Младотурака.

Из Солуна јављају: 1500 арнаутских устаника продрло је у Битољ и онде починиле страшна дела. У станици су освојили једну касарну. Убили су једног пуковника и шест официра, затим они преузеше предвођење војника. Намесник је побегао. Градски начеоник, који је пре неколико дана одржао збор у корист Младотурцима, убијен је. Конзулати су пуни бегунаца. Младотурски одбор послао је у Битољ 10.000 добровољаца. Арнаутски покрет проширио се је већ и на северну Македонију и Стару Србију. 8000 арнаутских устаника влада у Пећи и околини. У Калконделу су убили заповедника гарнизона, јер је држао с Младотурцима.

---

## „Велеиздајничка“ парница у Загребу.

(Свршетак извештаја о 28. дану расправе).

### После одмора.

Председник предочује оптуженом дру Ђурићу појаве из оптужнице, да је он учио певати народ српске песме.

Др. Ђурић вели, да је све сведоке оптужбе заразила нека страначка инфлуенца из централе, па су они наједном почели измишљавати којекакве појаве. Нигде се не наводе какве конкретне чињенице, нигде се не види, ко је и где је шта рекао, већ само: »говори се«, „чује се“. А зар да је за то одговарам? Он није суделовао код никаквих тајних састанака. Познавао је досада само Св. Прибићевића, друге је познао у затвору. Претплаћен је на „Србобран«, али није у њ писао, па то жали, јер да је пре износио прилике у Грубишном Пољу, не би можда до овога дошло. За »Српско Коло« вели, да није у њему читао величање краља Петра. Али читао је у »Хрватском Праву« толико грдња на стране владаре, да му се чини, да је ипак боље некога хвалити, него ли све грдити (Смех). У Београду је био једанпут. За Настића је чуо тек у затвору. Није читао »Финале« нити ће читати, јер се то све њега не тиче.

Заменик вотант Кушт пита га на то, за што он као интелигентан човек пропагира ћирилицу, код сви културни народи у Европи пишу латиницом.

Др. Ђурић узима књиге Југословенске Академије па их показује Кушту. Вели: то су ваљда тек културне књиге! А нама Словенима мора ћирилица бити светиња.

Заменик вотант Кушт вели, да је др. Ђурић доиста, према исказу сведока доносио међу народ бомбе и динамит, да је био великосрпски пропагатор те »страх и трепет и прогонитељ хрватства«.

Др. Ђурић: То су све празни разговори, само бомбастичне бомбе... (Смех).

Заменик вотант Кушт: А молим вас, зашто Ви као интелигентан човек у XX. веку не носите кравату? (Смех). То је ваљда зато, што реч »кравата« долази од Хрвата... (Грохотан смех, који траје неколико часака.)

Др. Ђурић: Ја вам не носим ви клак, ни фрак, ни лак. Живим једноставно, сиромашки, зато ето не носим ни кравате.

Државни одветник: Ово није тако смешно, јер је познато за дра Ђурића, да већ као ђак није носио кравате, јер долази од речи Хрват.

(Бучно: Охо! код бранитеља. Смех.)

Даље долази до бучних сцена између државног одветника и дра Ђурића. Овај долази сасвим близу државног одветника па му појачаним гласом показује школске књиге са ћирилицом, те вели, да га је водила она сврха са ћирилицом, која и школске књиге. Онда чита из „Хрватског Права« један допис из Грубишног Поља, где се за име „Србин“ вели, да је »смрадна и погрдна реч«, па се позива на бојкот против Срба и надовезује: Ево ово је прошло кроз Ваше руке, Ви сте допустили, да се за име Србин каже, да је смрадна и погрдна реч!

Државни одветник: Ви само одговарајте на моја питања.

Др. Ђурић даље вели, да ни једног човека није у котару претворио у Србина, који пре није био Србин. А молим Вас, је ли свест, да је неко Србин, велеиздаја?

Државни одветник: Чујете, или Ви нисте при себи или хотимице изврћете.

Др. Ђурић (узрујано): Ја се не дам од Вас вређати.

(Велика бука код оптужених. Милић: То је увреда.)

Др. Соларић: Нека државни одветник не вређа!

Државни одветник: Молим, господине председниче, да ме узмете у заштиту.

Председник одлази са сенатом, да о том створи закључак. Наскоро се враћа, те јавља закључак, да се бранитељ др. Соларић осуђује на глобу од 60 круна, а дру Шпанићу и осталим бранитељима подељује се укор. Даље се осуђују оптуженици Милић, Облаковић и Петровић, да се искључују из данашње и свих осталих седница ове недеље. Ова тројица на то излазе из дворане. Оптужени Облаковић виче, упирући прстом према држ. одветнику: »Овај сме вређати! Набите ме на колац! Ја се не бојим!«

Председник: Нека се констатује, да Облаковић виче, па ће му се дати још посебна казна.

Државни одветник даље испитује дра Ђурића. Каже му, да је то само фраза, да су Хрвати и Срби један народ.

Др. Ђурић: О да, ми смо један народ, па ћемо се братски слагати, ма да се један зове Хрват а други Србин. Сада ћемо се још боље слагати.

Бранитељ др. Лукинић и други: Хоћемо! Хоћемо!

Даље долази опет до узрујане сцене. Оптужени др. Ђурић хоће да цитира историјске документе, да су одавна овде Срби.

Државни одветник: Ви мени не одговарате ни на једно питање, па Вас више немам шта питати.

Др. Ђурић непрестано наставља, да мора све рећи, јер државни одветник оптужује све Србе.

Државни одветник: Не све Србе. Само овакви Срби, као што сте Ви, спадају на оптуженичку клупу, јер су велеиздајници! Велика бука код оптуженика.

Др. Ђурић: Ви сте оптужили песму „Радо иде Србин у војнике“. Ви спадате на оптуженичку клупу!

Председник излази у општој узрујаности са сенатом, да створи закључак. Наскоро долази те јавља закључак, да се оптужени Облаковић и др. Ђурић због агресивног понашања осуђују на два самотна затвора с постом.

Државни одветник: Молим, нека се још констатује, да ми је Ђурић рекао, да ја спадам на оптуженичку клупу.

Председник: О том ће се дакле створити посебан закључак. — Прекида расправу у 2 сата, те одређује наставак за сутра у 8 сати у јутро.

*

Још сенат излази из дворане, кад чешки одветник др. Бучек скочи до оптуженог дра Ђурића те му срдачно стисне руку.

Државни одветник Акурти се због тога веома узрује, па се изрази према својој околини да дру Бучку сутра не ће бити дозвољен улаз у дворану.

Међутим је др. Бучек рекао пријатељима, да је доста видео, те већ сутра одлази.

---

## ЗАР КОД НАС НЕ МОЖЕ БИТИ РЕДА?

**НОВИ САД**, 9. априла 1909.

Кад год улазим и излазим у нашу св. саборну цркву или одем да испратим на вечни пут по којег пријатеља или коју заслужну особу на св. успенско или св. алмашко гробље, па видим на једним и другим вратима ових светих храмова и гробова онај дуг шпалир слепаца и богаљева, што богораде и пружају руку за милостињу, или на гробљима ону гомилу подераних и полунагих цигана и циганчади, или оне једре Мађарчади пред успенским гробљанским вратима, где салећу и не дају од њихових опружених руку и непристојне дерњаве проћи оним побожним и скрушеним лицима, — а мени увек падне на памет мисао: Зар код нас баш не може бити реда?

Може. А како не би могло бити, кад смо и ми људи културни? Бар се у такве убрајамо и тражимо, да нас уброје. Само треба мало добре воље, мало више размишљања, па би све то ишло лепо и ми не бисмо морали ни гледати ни трпети онај покор пред гробљима својим и онај гадлук пред црквама нашим; а дала би се ипак прилика побожним и милосрдним душама, да пружају свој дарак потребним и изнемоглим невољницима те би њихова крајцара заиста учинила милост телесну, која олакшава душу побожном хришћанину.

На западу, код просвећених народа, доведена је већ одавно у ред и додељена милостиња, а ево и овде код нас, у сред Новог Сада, не ћете наћи ни видети ни пред једном иноверном црквом па ни гробљем оних покора, што код нас бивају пред црквама и гробљима. Нека прође недељом и свецем ма ко поред овдашње велике римокатоличке цркве, он опази тамо пред вратима две старице, где седе на клупи и држе пред собом по једну пикслу, локотом затворену и горе отворену, у коју спуштају верни своје милодаре. Те милодаре предају старице после цркве старатељу или тутору црквеном, који их чува и у засебне књиге заводи. На завршетку сваког месеца деле се ти новци подједнако на оне сиротице, које свештенство и општинске старешине нађу да су заслужне милостиње и да им треба потпора.

Тим начином дође милостиња у руке баш онима, који су у нужди и који су наше вере и нашег народа, као што то чине цркве и црквене старешине других вероисповести у месту. На тај начин доспе наша крајцара онамо, где треба и где помаже, а не оде испред цркве и гробља одмах у биртију. Тако, као што ми чинимо, не чини се души места и не подиже се кућа на овоме и на ономе свету.

Осим тога је овај начин, који код нас још влада по свим крајевима и варошима, изузимајући Панчево, још и опасан по здравље и чистоћу нашу, јер онај свет, који се купи пред нашим храмовима и гробљима, допире у свакојаке домове, где су болесници и мртваци лежали, облачи се у крпе и одело, што је са заразних особа скинуто, па својим додиром и оном прљавом руком, којом мења крајцаре и крупнији новац при примању милодара, може лако да пренесе болести у чисте и здраве домове. А то би се све избегло, кад би се и у нас завео други ред и лепши и пристојнији обичај за пружање милостиње на тим местима.

Тако би се пречистило и у нас то слепарење те нам не би сваки час досађивали на вратима они, и који су заслужили и који нису. Не бисмо често у опасност доводили живот и имање наше пред олошем из света, који нас под видом прошње често покраду па и убијају; не бисмо дошли ни у ту опасност, да нам донесу у кућу и пренесу на децу заразе и болести, из којих наши домови и наши крајеви скоро не избивају.

Ми имамо у Новом Саду, хвала Богу, свој Убоги Дом, па што је од нашег срп. православног света изнемогло, да не може више да заради и да се захрани, прима се онде на опскрбу. Побожан наш свет оставио је у старије доба доста прилога на ту страну а пружа и данас онамо своје милодаре, те се могу издржавати, као и пре, 15 до 20 изнемоглих стараца и старица; а и варош наша установила је за ту сврху свој »Валеријанум«, на који прилаже свака кућа извесни прирез, па се и тамо може један део нашег сиромашног и изнемоглог света склонити, те би врло мало остало нашег света, који би пао на милост других људи и на оне дарове, што би падали из побожних руку на вратима црквеним и гробљанским.

Познато је пак, да за српску месну сиротињу доприноси и наша Добротворна Задруга Српкиња око 1000 круна годишње. Кад би се ова свота спојила с оном, што издаје општина на свој Убоги Дом и кад би се овом придружили и они приходи, што би пали на црквеним и гробљанским вратима, могла би се ова наша сиротиња пристојно издржавати и не би нам досађивала прошњом у кућама и дућанима, нити би нас узнемиривала при улазу и излазу са оних светих места.

Наша је српска црквена општина добила сад на чело млада, уредна и напредна човека, сина наше општине, који познаје све те прилике, па је сад ред на њега, да погледа мало и на ону страну, што му Рескрипт од 1868. под B, § 40. прописује, а у који ред спада и ово горње питање. Панчевачка је општина у том већ испредњачила. Не треба ни наша црквена општина да заостане иза тих напреднијих општина. Ово је позив и задатак старешина општинских, а не да се вечито боре, како ће на управи општинској очувати »страначки престиж«. Црква и просвета не треба да се увлаче у страначке страсти. То су светиње свију нас. За њихово смо добро дужни сносити сви подједнаке жртве и бриге.

**Новосађанин.**

## Политички преглед.

— **Србија Бугарској.** Јуче је српски министар спољашњих послова упутио српском дипломатском агенту у Софији овај телеграм:

„Саопћавајући вам, да је данас Његово Величанство краљ приликом прогласа независности и краљевине послао Његову Величанству краљу Бугарске честитку, молим Вас, да саопштите бугарској влади, да се српска влада осећа срећна, што јој може изразити своја најсрдачнија и најтоплија честитања у часу, кад бугарски народ поздравља своју независну краљевину, и да српска влада гаји непоколебиву наду, да ће водети, да се односи између два братска словенска народа јачају и учвршћују у потпуној заједници интереса, која је основана на искуству прошлости исто тако као и на животним интересима садашњости и будућности“.

Овом телеграму српске владе приписује се велико политичко значење.

## ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

**Нови Сад,** 11. априла 1909.

— **Гимназијска беседа у Сремским Карловцима.** У суботу 18. о. м. (1. маја п. р.) приређују ученици српске велике гимназије у Сремским Карловцима у корист ђачкој трпези беседу с игранком. Беседа ће се одржати у гимназијској великој дворници а игранка у магистратској дворници. На беседи ће ђаци у мешовиту лику појати одломак »Боже мој..« из XX. концерта од Бортњанског а певаће српске народне песме из околине Лесковца у Србији у обради Саше Бињичког, његово »Чини не чини...« и Змајеву »Песму о песми« у композицији Исидора Бајића; у мушком ће се збору певати војнички кор из Гунодова »Фауста«; тамбурашки ће збор свирати смесу »Iz slovenskih planin« од М. Стахуљака; два ученика ће у виолине уз гласовир свирати d-moll-концерат Јована Севастијана Баха а професор Јаковљевић ће уз гласовир певати Радамесову романцу из Вердијеве »Ајиде« и две песме из »Чучук-Стане« С. К. Христића. Добровољне прилоге ваља слати на адресу професора Глигорија Лазића.

— **Осујећен покушај уморства.** У Вршцу је прекјуче ноћу после три сахата служавка Катарина Семајерова, жена од 45 година, хтела на бестијалан начин да убије своју газдарицу, седамдесетгодишњу удову Радићку, матер лане преминулог јеромонаха Емилијана Радића, па да је онда похара. Старици је већ текла крв из силних рана, које јој је служавка задала великим кухињским ножем, кад на срећу кирајџија старе удове, књиговођа Хајнрих Гец, услед запомагања кукавне старице тргавши се иза сна, продре у Радићкину собу те отме нож од злочинице, њу пак изгура у кухињу па забрави врата за њом. Онда отрчи брже на полицију те јави, шта се збило. Неодложно дође полицијска комисија са два лечника на лице места па кад одбраве кухињу, затеку служавку, где лежи у ужасној брљи крви. Она је ножем пробола себи врат, трбух је распорила а покушала је и да отвори себи жиле. При свим љутим озледама могли су је преслушати. Преслушана буде и удова Радићка. Старица је подробно исказала у записник, како се атентат десио, како је служавка продрла у њену собу па како ју је мучки напала ножем. Левом ју је руком гушила а десницом је негледуш бола ножем. Служавка је изјавила, да ју је друга нека служавка наговорила на злочинство. Хтела је, да убије своју газдарицу, да је похара па да побегне у Америку. Полиција мисли, да је служавка имала јатака. Злочиница је однесена у болницу а удову Радићку дворе код куће. Има наде, да ће Радићка преболети.

## НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Убио човека, а осудили га само на месец дана затвора.** У Румунској Топлици (у мориш-торданској жупанији) је мерник Јулије Партош убио из револвера поседника Ђакомуција. Спор међу њима потекао је у гостијоници, где се је Партош гурао у Ђакомуцијево друштво. За тим се сретну на путу, обојица су седели у колима. Потуку се и Партош из револвера убије Ђакомуција. Та ствар је била ових дана пред моришвашархељским поротним судом. Једни сведоци су говорили, да је Ђакомуци ошинуо камџијом Партоша, а други су говорили, да је Партош, кад се ближио колима свог противника, потегао револвер и претио му. На основу поротничког вердикта суд осуди Партоша само на месец дана затвора, па и то му урачунаше, да је издржао истражним затвором. Председник моришвашархељског судбеног стола је у једном писму оштро искритиковао такову пресуду, коју су чивутски листови радосно поздравили, јер и Партош је Чивутин.

## ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Са 1. (14.) априлом о. г. ступио је „Браник“ у другу четврт о. г., те с тога отварамо нову претплату за наш лист. Држимо, да је излишно, да нарочито препоручујемо „Браник“ српској читалачкој публици. Наш рад је отворена књига, а да смо на правом путу у борби за права српскога народа, доказ је и **она хајка**, која се са разних страна диже на овај једини независни дневни лист српски у Угарској. У добу, кад су многи т. зв. „родољуби“ отишли под скут данашњим властодршцима у Угарској, „Браник“ је остао непоколебим у свом српском држању, и за то је поднео, а још ће имати да поднесе и велике материјалне жртве. Као потпунс независном листу према свима и свакоме, „Бранику“ је једини извор за опстанак претплата свесне и родољубиве српске публике, коју овим молимо, да се претплати на овај српски лист, за чије усавршење не жалимо ни труда ни трошка.

**Молимо и оне поштоване претплатнике, који су нам остали дужни претплату, да нам пошљу тај дуг, јер смо им ми редовно шиљали лист. Администрација нашега листа кредитира поштованим претплатницима до крајњих граница могућности и тек онда обустави шиљање листа. Излазимо, дакле, на сусрет читалачкој публици, колико год више можемо.**

**Српска публика могла се у овим критичним временима уверити, у какву је духу уређен „Браник“. То доказују већ и многе политичке пресске парнице против нашег листа.**

**Претплата за „Браник“ остаје стара:**

**на читаву годину . . . 34 К**
**„ по године . . . . . 17 К**
**„ четврт године . . . 8 К 50 п.**

**а може се претплатити и месечно са 2 К 90 п. За Србију износи годишња претплата: 46 динара, погодишња 23 динара, а четвртгодишња 11·50 динара. За све остале стране земље износи претплата 45 К у нашем новцу.**

**Претплата се шаље поштанском упутницом на администрацију »Браника«.**

**У Новом Саду, 1. (14.) априла 1909. године.**

**Управа и уредништво »БРАНИКА«.**

## НОВИЈЕ.

**Колоњ,** 10. априла. Листу „Kölnische Zeitung“ јављају из Цариграда, да је ноћас у по ноћи у тајној седници народне скупштине у Сан-Стефану, у којој су учествовали и чланови турског парламента и сенатори, са 150 гласова решено, да се султан Абдул Хамид позове, да се одрече престола. Једино још постоје сумње у погледу времена, кад да се султан свргне. Шејк ул ислам је позван, да о томе спреми фетву.

**Атина,** 10. априла. Вести о војним припремама Грчке потпуно су измишљене. Грчкој није ни крај памети, да напусти своје мирно држање.

**Техеран,** 10. априла. Устаници из Испахана и Решта маршираају на Техеран.

## ТЕЛЕГРАМИ
### уредништву »БРАНИКА.«

### Криза у Угарској.

**Будимпешта,** 11. априла. У клубу независне странке изјавио је Јуст ово: „Пошто се изјаловио пројекат картелне банке, имамо права, да питање угарске самосталне банке решимо у смислу већине у земљи. Држим за немогуће, да би министри из независне странке хтели и могли учествовати у пословном кабинету. Независна ће странка без сумње истрајати сложно. Што се у конференцији реши, на то ће јемачно пристати сви поштени Мађари, већ и за то, да би се јаче могли одупрети Аустрији. Кошутов лист »Budapest« пише, да се Кошут и гроф Апоњи не ће одмах ставити на становиште прекидања сваких даљих преговора са Његовим Величанством. Њих двојица не напуштају наду, да ће ипак још поћи за руком, да се нађе решење, које ће се дати довести у склад са интересима Угарске. Социјалистички лист »Népszava« пита, за што независна странка не ће да оствари опште право гласа, кад је то једина ствар, којом Кошутова странка, како круни тако и народу, може дати више, него што је дао гроф Андраши, који је за свој јадни нацрт о изборној реформи изнудио пристанак круне. Пристанак народа не ће никад постићи.

### Преврат у Турској.

**Цариград,** 11. апрала. Депеша младотурског одбора јавља, да војска не мисли да напада на султана Абдул Хамида. Војска Младотурака продире стално према Цариграду. Народна скупштина у Сан Стефану потврдила је проглас војске, која цепнира Цариград, јер њен поступак одговара жељама целе војске те с тога је свако дужан, да јој се покори. Јучерашњи селамлик прошао је без икакве сметње, но свакако је то био последњи селамлик султана Абдул Хамида. У целом Цариграду влада највећи страх, јер је војска ушла у варош. Ноћас је било **крвавих сукоба.** Сви варошки делови су заузети. Готово сва момчадија по касарнама разоружана је. Од три сахата пред вору раде митраљезе. Мостови и улице су поседнуте, а тако исто и морска обала. Нико не сме да изађе на улицу. Говори се, да се стража у Јилдису опире те младотурска војска бомбардује Јилдис. До осам сахата у јутро биле су касарне средиште боју. Регименте у касарнама боре се очајно. **Митраљезе раде ужасно. До сад има много стотина мртвих и рањених.** Аустроугарску амбасаду штите питомци војне академије.

## Трговина.

**НОВОСАДСКА ПИЈАЦА**
ИЗВЕШТАЈ

11. (24.) априла. 1909.

| | | |
|---|---|---|
| Нова пшеница I. каквоће | К | 13·60 —·— |
| Нова пшеница II. каквоће | „ | 13·——·— |
| Зоб — — — — — | „ | 8·20 —·— |
| Јечам — — — — | „ | 8·——·— |
| Кукуруз окрњен | „ | 7.30— 7·40 |

све од **50** кила.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

## ОГЛАСИ.

**ГЛАВОБОЉА,** занесена глава, вртоглавица, стега у грудима, лупање срца, све су то стања која изазива рђава столица. У свима случајевима, где се јављају такве неуредности, ваља се латити опробане горке воде **ФРАЊЕ ЈСИФА.** Као оброк је довољно пола винске чаше у јутру, кад се узме на ште срце.

VIII. 76 26-

**Ко хоће дуго да живи**

**и да увек буде здрав, те да му никад ни доктор ни апотека не треба тај нек поручи**

**ЦРНОГ ТРЕБИЊСКОГ ВИНА**

—:: **15%** ::—

**2 флаше (шампањске величине) 3 круне свака штација franco код**

**Лазара Станковића**

1—12 173 **Стапар — Бачка.**

# АНАТЕРИН

ц. и кр. дворског зубног лечника

**Др. Ј. П. ПОПА**

водица за уста и зубе, К 2·80, 2·—1. Крем за зубе 60 пот. **Прави је само,** кад има на њему моја фирма.

**У Угарској од године 1850. амо свуд омиљен, као најснажније, најздравије и најјаче средство за зубе.** 113 2-9

## ПРОДАЈА ИМАЊА.

У вировитичком срезу дуж железничке пруге Барч-Пакрац има **400 катастралних јутара пустаре** да се парцелира па се по вољи продаје и у одељцима. Јутро стаје 340 круна. Трећину ваља исплатити у готову новцу, остало сачињава терет јефтине банке.

Ближег обавештаја даје **Игњат Рот** у **Новом Саду** у улици **Лауша Кошута** бр. 40. на првом спрату бр. 8. 174 1-3

# КУЋА

**бр. 39. у Мађарској улици**

У НОВОМ САДУ

продаје се уз повољне услове из слободне руке

**Централни Кредитни Завод**

583 36— деоничарско друштво.

---

# ЛЕКОВИТО КУПАТИЛО РУСАНДА

у **Меленцима** (Торонталској жупанији:) — у Јужној Угарској — отворено је од 1. (14.) маја до 1. (14.) септембра сваке године. Специјално лечи: **Севотине гроничну реуму, скрофулу** у свима њеним облицима и појавама. **Кожне болести**, које нису у стању биле никакове лековите масти излечити, — нарочито **Psorias**, и **Prurigo**. Код женских **неуредан крвоток**, и живчане болести. Сигуран успех у лечењу **костобоље Caries Necrosis-а**, у коме премашује најчувенија интернационална купатила. Са успехом лечи **застарели Луес**.

У купатилу ординира званични купалишни лекар др. Љубомир Думић, лекар клужке клинике.

Станови се састоје из **четири** модерно удешена **хотела са 74 собе. Курсалон, кафана, изврсна кухиња, добра музика, цветни парк**, са удобним клупама, — **гласовир, куглана** и **билиард**, стоји на расположењу купалишним гостима.

Ближа извешћа, и проспекте на захтев и бесплатно шаље Каменко Пиперски, деловођа купалишни.

160 2—7

---

## ЛЕПОТА.

Најтоплија жеља сваке женске без сумње је: да буде што лепша, па да би постигла тај смер, лаћа се сваке прилике, маже лице најневероватнијим средствима, а то у већини случајевима има за последицу то, да лице, уместо да се пролепша, пропадне тако, да треба дуго времена и ванредно брижљиве неге, док се опет успостави.

У свету јединствени успех, који је арадски апотекар Клеменс плем. Фелдеш својим **Маргитиним кремом** (нарочито у Француској и Немачкој) постигао, осоколио је многе људе, да патворе то у свем свету чувено, **нешкодљиво** средство, које за дивно чудо јединствено делује против свију **нечистоћа на лицу**, против пегâ, лећâ и изасутака и тако даље. Наравно да то ником није пошло за руком, јер тајну производње **Маргитина крема** једино и искључиво зна само проналазач и производник, који ту тајну и чува, јер увек сасвим сâм зготовљава тај препарат. **Маргитин** је **крем** дакле увек једнак, израда је ваздa брижљива а с тога је и дејство брзе и сигурно. Озбиљно се дакле опомињу сви, да своје лице не мажу свакојаким мастима; употребљавати ваља само такво средство, које као **једино сигурно** и **нешкодљиво**, које служи томе, да се **одржи лепота**, препоручују и енглески, американски и француски славни лечници. То по свем свету чувено средство за одржање лепоте јесте **Фелдешев Маргитин крем**, који већ после употребе четири-пет дана потпуно измени кожу лица, отклони пеге, леће, бубуљице, брадавице и црвенило лица и коже, а лицу даде идејалне лепоте, свежине и младачког изгледа. Уз то је **Маргитин крем** потпуно нешкодљив. Мала тегла К 1·—, велика К 2·— **Маргитин сапун** 70 потура а **Маргитин пудер** (бео, ружичаст и крем-боје). Сва та средства могу се и засебно употребљавати. **Фелдешев Маргитин крем** може се добити по целом свету у свакој већој апотеци, а ако га где не би било, ваља се обратити на проналазача: Клеменса Фелдеша, апотекара у Араду. Може се добити у Новом Саду у апотекама: Карла Гровингера, Жигмонда Лукача, Владислава Ненадовића, Јована Вујића и у дрогерији Оскара Клајна.

163 1—5

---

432/909. Kölpény községe.

## Árlejtési hirdetmény.

Kölpény község állami ovoda épületének ujboli felépitése B. B. megye törvényhatósági bizottsága részéről 44.669/2713/908. sz. alatt elrendeltetvén ezen épitkezési munkálatnak biztositása végett Kölpény községház tanácstermében 1909. évi május hó 31-én d. e. 9 orakor nyilvános szóbeli árlejtést tartunk, melyhez a vállalkozókat ezennel meghivjuk.

Kikiáltási ára 15.632 kor. 97 fillér.

Árlejtési feltételek és az arra vonatkozó terv és költségvetés Kölpény község jegyzői irodában mindenkoron betekinthetők.

Kölpény, 1909. évi április hó 18-án. 171 3-3

**Mirkovits Lyubó** jegyző. **Rákity István** biró.

---

# ЖИВИНА У РАСИ!

**Орпингтон патка**, боје је жуте, нова и најбоља енглеска раса. Надмашава у користи сваку другу врсту патака и то: у лаком однеговању, брзом расту, у месу а по наособ у ношењу јаја, снесе годишње 180—200. Орпингтон патку ја шпецијално одгајивам. Туце јаја за 12 кр.

**Пекинг патка**. Позната велика енглеска врста патака. Туце јаја за 10 кр.

**Жути орпингтон.** Кокош, припозната живина са своје величине и зимног ношења. Носи годишње 160—180 јаја. Туце за 10 круна.

**Јубиларни орпингтон**, кокош шарена, ова раса је најновија и била је јубиларни поклон енглеској краљици. Туце јаја за 10 круна.

**Бели орпингтон**, кокош у својству као и жути, туце јаја за 10 круна.

**Сребрни вандот** и **златни вандот**, ове две врсте американска је раса, гласовита са своје лепоте и користи, туце јаја за 10 круна.

**Црна минорка**, кокош, туце јаја за 6 кр.

**Бело-капа црна холанђанка**, кокош ова је особите лепоте са врло великом капом, туце јаја за 10 круна.

**Морска кокош**, плава, туце јаја за 5 кр.

**Мехиканска бела ћурка**, врло велика, туце јаја 15 круна.

**Емденска гуска**, $^1/_2$ — туцета јаја за 20 круна.

**Померска гуска**, $^1/_2$ — туцета јаја за 12 круна.

За добру изглегу гарантујем, тако да евентуално неизлежена јаја која ми се пошљу франко натраг, надокнађујем. Гушчија јаја се не надокнађују.

Јаја пакујем у нарочиту опрему која је патентирана.

Пакунг и порто не урачунавам.

С поштовањем

**Ђура Димитријевић**

**Панчево**

први шпецијалиста Орпингтон патака у отаџбини.

124 10—10

На свима послатим изложбама награђен са: Државном златном, сребрном, бронзаном, првом и похвалном наградом.

---

Трговина шпецераја, колонијала и деликатеса

# Петровић и Поповић

Нови Сад.

Препоручује славном опћинству како у месту тако и на страни своје свеже приспеле **поморанџе, лимунове** и остало јужно воће.

Нарочито препоручујемо пажњи да смо се за ову сезону опскрбили добрим **медом, грожђем, бадемом**, најбољом **ванилијом** и правим банатским **брашном**, као и свом деликатесном робом, најбољим **ликерима**, разним **сиревима** и **рибама**, правом пашком **шунком** и француским **шампањцем** и т. д.

**Цена умерена, послуга брза и тачна под властитим надзором.**

506 91—100

**Поруџбине са стране обављамо најбрже и најсавесније.**

---

# СЛАНО КУПАТИЛО

У СТ. СЛАНКАМЕНУ

**отворено од I. маја до I. октобра.**

Има **40 елегантно намештених соба** са ценом од 1 К до 4 Круна;

лепу пространу **новосаграђену рестаурацију** са добрим јелом и пићем;

**стална музика,** која трипут дневно свира.

Ближа извешћа даје

**Штедионица у Ст. Пазови.**

669 34-100

---

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

Најбоље врсте плава каменa, фарбе за жито (Dupuy-Samenbeize).

НАЈФИНИЈА зејтина, пиринца, јефтине кафе, ситна и крупна грожђа, бираних бадема и лешњика.

МИНХЕНСКО шпатен пиво у флашама.

Највећи избор минералне свеже воде.

Разне сорти сирева.

Фришких сардина и других разних РИБА.

ДЕЛИКАТЕСА И ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА

**Љ. СТЕФАНОВИЋА СИН, НОВИ САД**

Основана 1866. Главна улица бр. 27.

Телефон бр. 76.

Разна калифорнијска ВОЋА

Праве манастирске ШЉИВОВИЦЕ.

Грчка лековита вина: **Mavrodaphne, Cypro, Ahaier, Malvasier.**

Сваки дан свежа путера за тај, са спахилука надвојводе Албрехта.

Најбоље врсте ВИНА бела и црна у боцама по ванредно јефтиној цени.

22 (14-52)

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

---

Лондон 1908. Златна колајна.

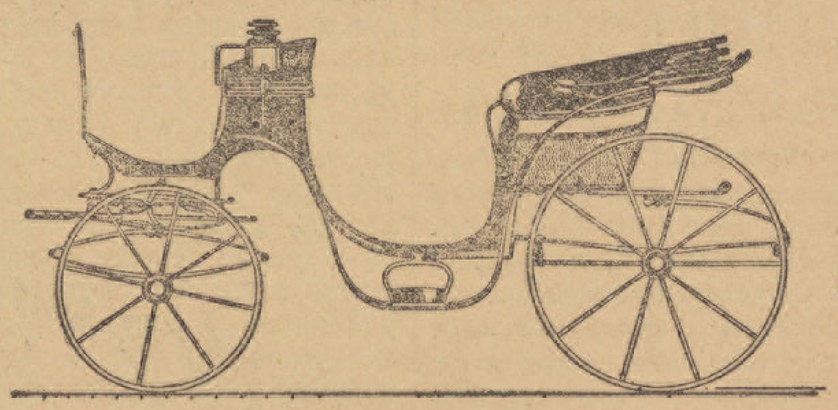

ИЗВОЗ ГОТОВИХ КОЛА у све балканске државе.

Прва јужно-угарска творница колâ и парног савијања дрва. парна тестеријоница

**МАТИЈЕ РАЈХА и КАРЛА ЛЕБХЕРЦА**

у НОВОМ САДУ

(на Лиману, тик до жељезничке станице).

Највеће стовариште најразличнијих, најмодернијих кола од најједноставније до најелегантније израде по најјефтинијим ценама. Признато солидна творевина. — Илустровани ценовници бесплатно и франкирано. Стара се кола оправљају најбрижљивије или се на жељу и трампе.

139 4-30

---

# Хотел „БЕЛА ЛАЂА"

**ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,**

модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

Точи прастаро

(urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.

1 33-150

Власник и издавалац: деоничарско друштво „Браник."

Штампарија деоничарског друштва „Браника".